

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Az önmegigazítás modern Pelagianismusa, és az alaptanok.*)

Hogy az emberiség korunkban betegebb, mint valaha, azt mutatják a napi események, az a nyugtalan lőtás-futás, zaj és tanácskozás, az aggalom és elkeseredés, melyek a szövívőket elfoglalják.

Az egyház is beteg. Panaszkodnak sokan. Miért beteg? Azért, tagjainak közszelleme elenyészett; mert a sziveket az anyag, a lelkeket a kételkedés foglalta le.

Megjelentek a beteg ágya körül az orvosok: Allo- és Homoeopathák. Azok az amputatiót ajánlják. Ugy vannak az egyházzal, mint a szélvészbe jutott hajóval, s kivetni akarják belőle a kincseket, melyekért ama hajó tengerre szállott, az idő oceánára.

Az amputatio rossz szolgálat, s utoljára is egy béna koldust csinál patienséből, a ki azután kénytelen mások irgalmából élni, s végre terhére lesz mindenkinek. Az amputatio embertelen szolgálat.

A homoeopathák azt tanácsolják: a régi életerőt kell mindenáron mozgásba hozni; majd ez azután megteszi a magát, kiépit magát ismét. Semmi vérvesztés, semmi csonkítás. Minden önmagának él. Ne csináljunk az életből hosszú nyomort. Ne tegyük a világot lézengő árnyak Lázaretjévé.

Én mindig ezen tanácsot tartám leginkább észszerűnek. A modern orvosok nagy zajjal az amputatióra szavaznak. Nekik a régi életből nem kell semmi. Az egyház régi dogmái avas obscuritások, fából csinált vaskarikák. Az egyház betegsége az emészthetetlen dogmák. — De hát e dogmák épen az idegrendszeret teszik, s ha kivetjük, összeomlik minden. A pusztta név marad belőle csupán. Egy sirkő, melyre rávésik, hogy „ez is volt.“

Nem a tanok, e positiv alapok, teszik beteggé az egyházat, hanem a tagok elvilágiasodása, és keresztyéntelensége, a hamis szellem, az anyagias világnézet.

A kik ezen irányban haladnak, igazolják magokat a

*) A magyar hitvédelmi irodalom ez egyik gyöngy termékére az olvasók figyelmét felhívjuk.

S z e r k.

kor műveltségével, a tudomány állítólagos követelményeivel, mintha a tudomány csak most ébredt volna fel százados álmából; míg egykor egy Leibnitzzal theodiceákat iratott, egy Newtonnal kalapot emeltetett a vallás szentsége előtt, míg egy Hégellel a bölcsészetet a keresztyén elv magasabb mozzanatává téteté, most belátja eljárása hamisságát, bűnbánólag veri mellét, azután elkezd az igaz irányt, síkra száll a ker. alptanok ellen . . . s miután a győzelemhez minden fegyvernemet megkísérteni kell, megkísérti a gyanusitást is.

Kihívólag kérdésbe teszi: ki áll közelebb Rómához?

A ki az egyháztársadalmi programhoz ragaszkodik, az romanizál, követi a stagnatio rendszerét.

Támadásnak ez is jó, bár sérelmes kissé.

Elsőben erre az egyszerű válasz ez, hogy a prot. egyház soha sem kívánta sérteni az alany azon szabadságát az egyesre nézve, melyet maga teremtett, de már ha e szabadság odahagyja az egyéniség körét, szociális térre lép, testületet alkot, s onnan támad; ez már nem az egyén szabadsága, társulati nyomakodása ez a másként értőknek, kiknek sem bátorságuk, sem elegendő lelki erejük nincs amerikai testvéreinket követni, a kik ha lelkek meggyőződését egy felekezet tanaival fedezve nem látják, átlépnek másba, vagy csinálnak új felekezetet, unitarismus, vagy universalismust, a mint tetszik, de nem alkalmatlankodnak régi testvéreiknek, nem becsmérlik őket, hanem egyszerűen odahagyják, s ezt jól cselekszik.

De nálunk mi történik?

Az, hogy a ki nyíltan becsméri a helvéthitvallást, magát mégis helvéthitvallásának kívánja tartatni, holott azt épen nem vallja, sőt ellenkező mást . . . Nem helvéthitvallásu, s mégis a helv. hitv. egyház alapítványait élvezi, annak kenyerét eszi, kit saját házából kikergetni akar, hogy maga ülhesen helyére.

Ez már szomorú s elvtelen dolog azok részéről, kik untalan a szeretetet, morált, és lelkiismeretet hangoztatják.

A mi a Rómához közeledést illeti, még azt is bátrak vagyunk megjegyezni.

A ker. felekezetek, épen azért, mivel keresztyének, bírnak természetesen közös találkozási ponttal.

A találkozási pontot képezik szükségkép a positiv alaptanok.

Levén a ker. vallás lényegében positiv vallás, nem nélkülözheti soha a positiv alapokat.

A keresztyénség nem magasabb emberiségi életfejem, hanem határozottan isteni életfejem az emberiségi életben. Nem belőle indult ki, hanem kívülről oltott belé. Azért nem úgy tön, mint a többi nem-absolut vallások, melyek hizelkedtek érzékiségének, hanem ellenkezőleg hadat üzent ennek, féket vetett reá, s önmegtagadást követelt, s még sem nélkülözhetette többé soha az emberiség, miután egyszer beismerte. Bebizonyult az emberiség igaz, s méltó vallásának lenni.

Miután kívülről lépett be, positivnak kelle lennie.

A mely felekezet vagy új vallásformáció a positiv alapról lelép, elveszti jogát a keresztyénséghez, csak a nevet tartja meg csupán egy időre csalétekül, vagy gyengeségből, s gyarló önigazolással.

A positiv közös alap e tanokban van adva:

Isten kijelenti magát. Absolut szellem, tehát kijelentheti. Ismertetni akar objective, tehát kell, hogy kijelentse magát, hogy vessen véget a subjectivismus meddő játékaiknak. Isten önkijelentésén kívül előállt istenismeret, önalkott bálványok imádása. Tegnap kődarabot imádtak, ma puszta észformát. Egyirányt bálvány; mert egyiránt alak mind a kettő.

Isten kijelenti magát mint teljes Szent-Háromság. Ez határozottan ker. tan. Ez választja el a ker. vallást a merev theisticus alakzatoktól. Ez a legmagasabb haladás a vallásos gondolkozás terén. Kezdetnek elég jó volt a deismus abstractuma, a puszta fogalom. Haladásnak jó volt a theismusnak (mely Mózesnél lépett elő) activ Istene . . . de szüksége volt a gondolkozásnak, hogy e tárgynál végre megnyugodhassék, még egy lépést tenni tovább, hogy eljusson a személyes Istenség teljes fogalmához, mi a Sz. Háromság tanának lényegét teszi. Egy örökké az isteni állomány, de hogy személyes legyen, nem mellőzheti épen úgy, mint a véges személyiség a hármass önelőterjesztést, a hármass létalakot. De ezen személyiség az absolutumnál egyiránt átmegy mindegyik létalakjára az állománynak, azaz, a z i s t e n i á l l o m á n y mind a h á r o m l é t a l a k j á b a n e g y i r á n t s z e m é l y e s.

Hogy e tan, melyet a keresztyénség világánál haladott gondolkozás végre maga is belátott, kell hogy nyerte legyen a kijelentés szentesítését, ez ismét azért van, hogy a subjectivismus előállításait követő hiányoktól megmeneküljön, s birjon objectiv jellemmel, mely ne csak lelkesítsen, mint amaz egyidőre, hanem megnyugtasson is, a mit egyedül a tárgyias végez, mely telítve van saját eszméjével, s lesz ideal-real.

A positiv alaptanok lényeges czikke a K i s z t u s i s t e n s é g e. Az egyház ugyanis, az Irás szerint amaz apostoli hitvalláson nyugszik örökre: „Te vagy Krisztus az élő Istennek fia.“ Senki sem vethet más alapot, mint a mely vettetett, és ez a Krisztus Jézus.

Nagyon különös szemüvegen kell annak olvasni az Irást, a ki e tan igazságát irásalapokon elvitatni akarná. Hiszen az maga mondja az evangyéliumokban: „Én és az atya egy vagyunk.“ „A ki lát engemet, látja az Atyát.“ „Nekem adatott minden hatalom a mennyben és a földön.“ „Ha szavaimnak nem hisztek, higgyetek cselekedeteimnek; mert soha ember olyanokat még nem cselekedett.“

Feltűnő e jánoszi tételnél az, hogy az Ur messiási méltósága igazolása végett csudateteleire is hivatkozik . . . és méltán; mert azok nem a természet törvényeinek felfüggesztései, mint egykor tanították. Nem beavatkozás a természet rendjébe, s átjuktatása a történelemnek, mint az ellenesek állítják: hanem egyszerűen normalis életnyilatkozatai az absolut erőnek: a teremtés folytatása. „Az én atyám még ma is munkálkodik.“ Nem állithatja senki, a ki egyszer az absolut szellem eszméjeig emelkedett, hogy a teremtés be van végezve. Ez állítás az absolut szellem kimerülésének állítása volna, s így annak megsemmisülése, s a világ a tehetetlenség vezetése alá volna állítva. Mind ezek fogalmi képtelenségek lévén, a józan gondolkozás körébe be nem vonhatók.

A Krisztus szentiratainkban úgy áll élénk, mint absolut erőnek hordozója.

A Krisztus felől történelmi hűséggel nem állithatunk semmit, mint csupán szent könyveink alapján.

A két Thalmud, a jeruzsálemi és babiloni, a harmadik, és negyedik században készült tendentious munkák. Ezekre hivatkozni annyi, mint keresztyénség ellenes szenvöket osztani.

A világi írók közül egyedül Flavius József (Antiqu. Judaic Libr. XVIII. cap. 4.) az, ki a Krisztusról elismerőleg irt, de azt a Krisztus ellenségei az irányozonság mellett is becsempésztettek tartják. Nekik úgy tetszik, s ez elég. „Stat pro ratione voluntas.“

Különben, ha Diocletiánnak sikerült volna, minden szent könyvet elégetni, de azt mindenesetre nem égethetné el, a mely magát beégeté az emberiségi életbe.

Ma már a Krisztus messiaticus jelenségének leghatalmasabb bizonyítéka a világtörténelem.

A tények hatalma az, mely ma a Krisztus mellett harcol, s bebizonyítja őt világ és emberiség-ujjászülő hatalomnak lenni. Bebizonyítja, hogy a keresztyénség az emberiség légméltóbb vallása; mert képes teljesen fedezni, emel, vigasztal, bátorít, biztosít, s hogy absolut vallás, mert absolute igaz; mert absolute egybeforrt az emberiség eszméjével.

A Krisztust egészen befogadnunk kell; — mert egészen kell akarnunk, hogy azon isteni élet végre magát

bennünk teljesen kifejtse, s azon magasztos egyéni végre átistenítse az egyetemes öntudatos életet.

Vallás-erkölcsi téren semmi félség sem vezet célhoz. Ide az egésznek teljes akarása kell. A ki felteszi kezét az ekeszarvára, annak nem szabad jobbra-balra tekinteni. A mi sem hideg, sem meleg, az kivettetik.

A Krisztus magasabb életmozzanataival megannyi fontos tanokat ténylegesít. Egyiket sem lehet mellőznünk.

Születésével felmutatta magában az emberiség végcélját, az isteninek és emberinek egyesülését — Halálával elmozdította a végzetes akadályt, mely utját állta ezen egyesülhetésnek. Megtörte a bűnnek átkát, Istentől elszakító erejét. Feltámadásával felmutatja mint tényt, hogy Isten az emberiség ezen örök istenemberi képviselőjének váltság áldozatát elfogadta. A váltság nagy munkája e halállal bevégezve van; mert Isten megdicsőítette e váltságáldozatát leszenvedőjét. Ezt tudnunk kell határozottan; különben nincs helye a lelkiismeret nyugalmanak, a lélek békeességének sem az életben, sem a halálban. A tény a kétségtelen tan egyedül. Ez be zél egyetemes nyelven. Ezt értheti mindenki. A tény az emberiségé, s a tanok, minél magasabbak, annál csekélyebb köröké, esoterikus természetűek.

A megdicsőülési menetel a mennybemenetelnél jut teljes kifejtéséhez. Kell, hogy tények bizonyítsák be azt is, hogy a Krisztussal egyesült ember megdicsőülés képes. Tudnia kell, minő örökkévalóság várakozik azokra, kik a Jézus Krisztusban vannak. A keresztyénség a váltságtények vallása.

Korunkban divatban van az Ur feltámadását tagadni. Azt hiszik, hogy ez a tudomány követelése. Lehet, de hogy e feltámadás a keresztyénség és az emberiség élet kérdése, az már bizonyos; „mert ha a Krisztus fel nem támadott — mond Pál apostol — akkor hiába való a ti hitetek . . . akkor ti még a ti bűneitekben vagytok.“

Ha a Krisztus fel nem támadott, akkor csak egy halandó emberbe hisztek, ki magát sem tarthatta meg, s a bűn átokhatalma megtörve nincs, . . . akkor magamnak kell a megigazitás munkáját végezni, s hogy az ember határozott akarattal e téren sokra mehet, az kétségtelen, de már az is kétségtelen; hogy az ember multját el nem törülheti, ha még egyszer oly ideállá tisztulna is. Az elkövetett bűn, marad bűn még a legmagasb erkölcsi hősök lelkeiben is. „Post equitem sedet atra cura.“ A lelkiismeret ezen emlékekkel szemközt soha nyugodt nem lehet, kivált ha az Istent absolute szent lénynek hiszi.

(Vége köv.)

D r. H e i s z l e r J ó z s e f,
dombrádi ref. lelkipásztor.

Észrevételek n. t. Farkas József urnak a hívőkkel tett szóváltására.

(Folyt. és vége.)

Fájdalom! a hívők elleneseinek részéről is sokan vagynak már, és mindegyre szaporodnak, a kik hitnézeteikről cselekedettel tesznek tanúságot. . . . Ott vagynak az erősségül felhozott tanodáknak azon növendékei, akik életük viruló korában, szülei nek s irig tartó keserűségére bizonyos korszerű tudományban való előmentökből adják meg a borzasztó vizsgát . . . Ott vannak némely országgyűlési képviselők — bár ne lehetne ilyenre hivatkozni! — a kik boldogtalan óráikban keresték a helyet,

hol kétségbeeséstől kinzott életöket, a halál ölébe dobhassák . . . Ott vannak azon számnélküli szerencsétlenek, a kik keblökből a hitet és reményt vesztve, ama nagy vétket, az önéletök elleni merényletet hajtják végre. Képes volna valaki tagadni, hogy ott jönnek elő e szomorú esetek legsűrűbben, hol ama korszellemes nézetek nagyobb elterjedésben vannak? gúnyt, nevetséget üznek pedig az özönvizelőttieknek mondott vallásos nézetekből!

Egy szerencsétlen ifjú lelkész öngyilkossá lett, mert amint hátrahagyott irományában nyilvánítá: nem tudta elhordozni, hogy azt a bolond dogmát éveken keresztül hirdette. Szomorú érzemény szállja meg az embernek szívét, ha azokra gondol, kik az élet sok bajokkal rakott tengerén, a hit és remény iránytűjét vesztve, a kétségbeesés örvényébe jutnak. Nem is kellene a kiszenvedett nyugvókat háborítani! De én hiszem: megbocsát azoknak szelleme, ha midőn emlékezetöknök részvétöknökkel áldozunk, egyszer-mind szomorú eseökből okulni akarunk.

Ime ilyen következései vannak igen sokszor annak az ugynevezett felvilágosodásnak a miveltebb emberek között. Hát a miveltebb népet, hol az erkölcsi érzet csak szendergőben van, mi tartja vissza az ököljog érvényesítésétől, ha a vallásról az isteni tekintélyt lemarkolászszuk?

Igenis, azt mondják erre: épen az a cél, hogy a népnek erkölcsi érzete ápoltsassék. Hiszen „hiterkölcsei élet ébresztése“ a jelszavunk. Ez a jelszó szépen hangzik ugyan, de nem egészen igaz; mert a hitéletet hitetlenség terjesztésével ápolni nem lehet. Jobb volna hát egyenesen megmondani, hogy a keresztyén morálnak, a mit Jézus oly világos és könnyen érthető szavakban adott elő, terjesztése a cél. Mivel pedig ezen célunkban akadályokul tekintjük a keresztyén vallásnak hitre tartozó tanításait, tehát azokat tisztelettel félre teszszük.

Minék szaporitanám a szót azzal, a mit már mások bölcsében kimutattak, hogy t. i. a hit alapja, nevelője az erkölcsiségnek? Egy kicsit könnyen eldobott szó az, habár a tudós Hatala P. mondja is azt, hogy az erkölcsi érzet még valaha pótolni fogja a vallást. Ez, legalább is, míg magunkféle emberek laknak e földön, alig leszen. Alig leszen azért is, mert az emberiségnek legnagyobb része, már csak életfoglalkozásainál fogva is tehetetlen arra, hogy az erkölcsi miveltségnek e magas fokára eljuthasson; méginkább pedig azért, mert találó képletnek hiszszük azt, mely a hitet a virághoz és az erkölcsöt a gyümölcshöz hasonlítja. Gyümölcsözést a lélek világában is virágzás nélkül nem várhatunk.

Különbönb pedig mi akadályul lehetnének az erkölcsiség útján menni akarónak a hitre tartozó igazságok? A ki valamely nemes cselekedetre elhatározta magát, mikép kötheti meg annak kezét annak tudata, hogy azt az isteni Jézus és nem az emberi Jézus parancsolja? Ha valaki könyörülő szíve szerint eledelet nyújt az éhezőnek, visszavonja-e azt ha eszébe jut, hogy Jézus szinte könyörülve egy éhező sokaságon, azt csekély eleddel csudálatosan megelégité?

Midőn tehát annak, a ki a jót akarja, a hitre tartozó igazságok útját nem állják: azok kik az erkölcs alól a hitet elvonni akarják, meggyőződésünk szerint, a közerkölcsiségnek előnyére nem lesznek.

Azonban nem csak az erkölcsnek gyámolítására, de a s z i v n y u g a l m á r a is mulhatlanul szükségesnek mondhatjuk a hitet. — Az arasznyi földiléttel bíró ember egy nagy kérdőjelként áll azon gondolat előtt, hogy mi célja van az ő földi lételének? Csak a pusztá véletlen hozta-e őt az életre, és

*

ugyanaz a véletlen ismét elfogja-e őt törölni nyomtalanul? Lesz-e, midőn itt annyi szenvedést, annyi méltatlanságot kell végig hordoznia, lesz-e ez a sirontul másképen? Ki fognak-e ott egyenlítettetni ennek a földi életnek visszásságai? A kiket életökben határtalanul szeret, halálukban vigasztalhatlanul sirat, megláthatja-e, és birni fogja-e azokat még valaha? . . . Óh az a szerető s szenvedő szív megreped azon gondolatra: „soha! soha!“ mit mondanak erre azok, a kik oly csekélységnek tartják mások szívéből azt a drága kincset, a hitnek vigasztalását ki venni? Ugy-e azt, hogy „bizony nincs különben.“ „Jó volna biz az, ha ezek felől valami bennünket megnyugtatta; de hát ha nincs! Vannak kik Jézus feltámadásának hitével is szeretik ábrándképeket szívében táplálni. Azt mondhatjuk ugyan ezekre, hogy boldogok az együgyűek; — de világosság terjesztőiként értésükre is kell adnunk, hogy bizony csak mese, komédia az egész; az is a mit hisznek, az is a mivel hitőket erősíteni akarják. Mi azon dolgokról épen, de épen semmit sem tudhatunk. A mit ama kérdésekre vonatkozólag Jézus és az apostolok mondtak, az mind csak emberi hozzávetés, következés szerint kifogás alá eshető.“ Nagyon ridegnek tetszik nekünk az ilyen világosság előttünk, mint a lidércz világossága, melyet követve a föld posványába juthatunk. Inkább azt mondjuk mi a hitéhez ragaszkodó régi tudóssal: „ha álomkép volna is ez az én hitem, kérlek, ne foszszatok meg tőle; mert igen édes nékem ez álom!“

Sohase sajnálkozzanak együgyűségünk felett, hogy a haladó kortól hátra maradunk és a terjedő világosság elől, a hitnek omladozott sánczai közzé zárjuk magunkat. Legyen vigasztalásukra a sajnálkozóknak legalább azon egy előnyünk, hogy óvakodó járásunkban, nem jutunk azon lepkék sorsára, melyek oktan világosság szeretetökben szárnyaikat perzselik le.

Am gúnyolják „özönvizelőttieknek“ azon vallásos nézeteket, melyen nyugszik a jelen emberi társadalom, azokra még most is, és hiszszük, hogy mindaddig szükség leend, míg csak emberek laknak e földön. — Hadd mondják ők, hogy a protestáns orthodoxia: fából csinált vaskarika vagy a körnek négyesgítése! mi hiszszük, hogy az nem tagadja meg egészen elvét azzal, ha azon alapot, melyen áll, könnyelműen el nem löki lába alól, és midőn azt méri meg, hogy a tudomány néha nagyon is botorkáló járásavallépést tartva „mit nyer?“, egyszersmind nem felejtik számításából azt sem, hogy „mit vesz?“, vagy így kell tennie, vagy egészen felmondani azzal amit vallásnak neveznek. És ez utóbbit mi annyira károsnak tartanók, hogy ehez arányítva, még azt a vádat is, hogy a prot. orthodoxia a pápaista egyházzal fog kezet, inkább tűrjük, — mintsem egy, legalább is „kétes“ experimentationának a társadalmat kitenni hajlandóknak mutatkoznánk. Azt tartjuk: jobb akármilyen vallás, mint semmi vallás.

Tagadhatlan, a mit nt. Farkas J. ur is mond, hogy a korszméit feltartani, haladásban akadályozni nem lehet. De hogy bizonyos korszakoknak voltak már oly eszméi is, melyeket más korszakok emberei kárhoztattak, ezt, példákkal akarni igazolni, úgy hiszem nem szükséges. Az tehát már a kérdés, hogy jó-e ami jelen korszakunknak a hitetlenség felé törekedő szelleme? következés szerint üdvös dolgot cselekesznek-e azok, kik az ily korszellemnek csak azért mert korszellem, — szolgálatába adják magokat? Én azt hiszem, hogy nem. Sok jeles és közhasznú életet élt embereink állottak már fel e korszellemnek mind mellette, mind ellene. Ezekről a jószándékok, bármelyik félt illetőleg, megtagadni nem lehet. A küzdelem bizonyosan tovább foly-

tattatik. Lehet azt nemesen is folytatni; de a gúnyolódás, a másik félnek lenézése, kicsinylése: nem tartozik sem a hasznos, sem az illedelmes fegyverek közzé.

K o v á c s János, lelkész.

Spencer Herbert: Értelmi, erkölcsi s testi nevelés. stb.

(Könyvismertetés.)

(II. Folytatás)

Spencer mint láttuk a nevelés feladatává a tökéletes életre képzést tűzi, melyet több ízben eszményi életnek nevez, de fejtegetései folyamán épen nem úgy tünteti fel magát mint az eszményi, hanem sokkal inkább, mint a par excellence reális élet becsülője s minden törekvése ennek megalapítására van irányozva. Kitészik az egész fejtegetéséből, valamint abból, hogy különösen azon tudományokat becsüli nagyra, melyek az anyagi jólét megalapítására birnak kiváló fontossággal, kitészik abból, hogy az ő klasszikai műveltséget nagyon kevésbé méltányolja, a mely nélkül pedig magasabb férfiúi képzettség el sem érhető (Palmer Paedagogik 387. S.) és a mely nézetünk szerint az eszményi nevelés kitünő, alig pótolható eszköze gyanánt ismertetik.

Csekély véleményem szerint nem eszményi, sőt inkább valódi utilitarius életcél az, melyet Spencer a nevelés feladatául állít elének; a fennebbieken kívül csak arra hivatkozom, hogy a vallásról, mely épen az eszményi élettel foglalkozik s épen a tökéletes ember nevelését célozza, s erre nézve a leg-hatalmasabb erővel rendelkezik, a vallásról, mely a szív felett uralkodik, meg sem emlékezik. Igaz ugyan, hogy a vallás szó néhánykor előző művében, de nem keresztyén, hanem egészen sajátosság értelemben. Különben azt hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy az ő vallása nem egyéb naturalismusnal. Ennek igazolására álljon itt e két tétele: „az a vallástalan, a ki az őt körülvevő mindenség tanulmányozásától vonakodik. (53. l.) — „A dolgok örök törvényeinek és az irántok tanúsítandó engedelmisség szükséges voltának . . . tanítása által bizonyítja magát a tudós valóságos vallásos embernek.“ (54. l.) E nézet egész ellentéte a ker. vallásnak. A szerint a természet örök törvényei, a ker. vallás szerint ellenben az örök Isten akaratja iránti engedelmisség ismertető jele a vallásos embernek. Spencer nézete szerint ép testü, munkaképes, értelmes, hasznavehető emberek nevelhetők, de eszményi vagy tökéletes emberek, a szó szokott értelme szerint sohasem fognak neveltetni. És kérdelem, hogy ha ő a természettudományok kedvelője, a természet vizsgálása iránti szeretetet, s törvényeinek való engedelmisséget vallásnak nevezheti, nem épen ily joggal nevezheti a művész vallásnak, a művészet szeretetét s a művészet szabályai iránti lelekesült hódolatot?

Mi tiszteljük Spencer nagy tudományát, de a vallásnak általa adott értelmezését nem fogadhatjuk el. Mi keresztyének vagyunk, s azok akarunk maradni, s keresztyén szellemben akarunk nevelni, meglévén győződve, hogy a tökéletes vagy eszményi élet célja csak eképen érhető el. Ily meggyőződéssel levén osztjuk és aláírjuk a nevelésnek azon meghatározását, melyet a nagy tekintélyű Palmer eme szép szavaiban találunk: „Ránk nézve minden nevelés abban áll, hogy a keresztyén szellem az ő erejében, mely a testen uralkodik, az embert az érzékiségből és állatiaságból kiemei, s általában és valóban szabaddá teszi, valamint azon hatályában, melyszerint

az egész életet minden irányban megnemesíti, nemzetségről nemzetségre tovább plántáltassék.“

Az eddigiekben igyekeztünk Spencer nevelési rendszerét lehető rövidséggel feltüntetni, célunk lévén, hogy arról azok is, kik művét nem olvashatnák általános körvonalokban, némi tájékozottságot nyerjenek. Örülnénk, ha célunkat elértük volna, s ha a különben jeles műre nézve itt-ott tett észrevételeinkkel az olvasók helyeslését megnyertük volna. A következő fejezetek részletesebb ismertetésétől tartózkodunk, de némely nevezetesebb tételeket s netaláni észrevételeinket ezentul is kiemeljük.

A II. fejezet az értelmi nevelésről szól. Az itt felállított nevelési elvek egy kettő kivételével minden jóra való nevelés tudományi műben felemlítettnek. Részünkről helyeslőleg emeljük ki mindenekelőtt azon állítását, hogy „valódi nevelést csak valódi bölcsész adhat.“ Osztjuk e nézetét épen azért mert mint ő is beismeri, a nevelési rendszer lélektani alapra lévén fektetve, a tanítónak a lélektan mai állásához mérten alapos lélektani képzettséggel kellene bírnia, a melylyel ma csak igen kevésé bírnak s innen van, hogy nehéz feladatokat legtöbbször mesterség módjára úzik, s nem képesek az értelem öntudatos és fokozatos fejlesztésére, pedig „a nevelés úgy egymásutánja, mint módszere tekintetében az ész fejlődés természet szerű befolyásához tartozik alkalmazkodni.“ — Osztjuk olvasóinknak szíves figyelmükbe ajánljuk ezen különben nem új, de szerző által oly helyesen kifejezett elvet, miszerént a kora gyermekkorban ép úgy mint az érettségkorban, a nevelésnek önképzésből kell állania; a másik ezzel szemben álló elv a következő: a felköltött ész működés mindvégig gyönyörködtető legyen. Szerény beköszönő beszédemben én is érintem ez elvet s lényegileg ép azt mondám, amit Spencer nézete erősítésére Pillans tanár mondásaként idéz: „ha a fiatalság akként tanítatik amint kell, az iskolában is csak oly boldognak érzi magát, mint a játék mellett, a jól irányzott észfejlesztésnek csak úgy örül, mintha izom ereje gyakorolta.“ Igaz az is, hogy ha az értelmi nevelés gyönyörködtető képzéssé van téve, akkor az nem szűnik meg az iskolaköteles évszak bevégeződése után. — Ezen általános elvek oly fontosak, hogy nem tudjuk azokat eléggé ajánlani s szívökre kötni mindazoknak, akik neveléssel foglalkoznak. Különösen nálunk, hol a kis és nagy nép és tudós iskolában a gépies emléztetés előli az értelmet s utját állja az önálló gondolkodásnak és tanulmányozásnak, nagyon ajánlom ezen elvet: a nevelésnek önképzésből kell állania. Gondoljuk meg jól, hogy ha az iskolában nem nevelünk, önmunkás, tevékeny, önálló gondolkodású, önképzésre hajlandó ifjúságot, a társadalomnak nem lesznek önmunkás, tevékeny s önállóan gondolkodó tagjai.

Az értelmi nevelésnek e műben felemlített szabályai, mint állítám többnyire minden neveléstani műben felemlítettnek, de a 4. pont alatt említett eme szabály „a gyermek nevelésének módja s beosztása feleljen meg az emberiség történeti fejlődésének“ szeréntem nem gyakorlati tanítási szabály, de megvalómlom nem is értem. Magyarázgatja ezt ugyan Spencer ur, de magyarázatával nem teszi azt legalább előttem világossá. És ne felejtjük el, hogy ezen szabály minden tanítótól s a gyermekei értelmi nevelésére hatni kívánó szüléktől az emberiség történetének oly alapos és bírálatos ismeretét követelné, a melyenre azok közül csak nagyon kevesen vállalkoznának.

Spencer megtámadja a rajztanítás eddigi módszerét, mely

a különböző egyenes, görbe s összetett vonalaból indult ki, s hivatkozva arra, hogy a gyermekek a környezetökben levő embereket és tárgyakat önmagokról kezdik rajzolgatni, és mennyire gyönyörködnek különösen a felöltő színekben, ajánlja, hogy azokat a színes rajzolásra, illetőleg a festésre kellene tanítani, legelsőben is. „Nem tesz semmit ugymond, bármi fura legyen is a létrehozott alak, nem tesz semmit bármily tarka s ríktó a szín. Nem az itt a cél, hogy a gyermek jó rajzot készítsen, hanem az, hogy tehetségeit fejlessze.“ — Mind szép, mind jó ez, de alig ha gyakorlati haszna lenne az ily rajztanításnak. Elsőben is az ily rajztanításra szánt idő elvesztegettetnék s a rendszeres rajzot, hogy céljt érijünk a vonalok rajzolásán kellene elől kezdeni. Mert hisz addig valamire való rajzot még kívánni se lehet, míg a gyermekek a vonalak rajzolásában némi kézügyeséget nem nyertek.

De legnagyobb baj az, hogy a rosztanítás ezen ujnemének részletes tantervét nem közli s így annak kivihetősége és sikere iránt homályban hagy. Elveket felállítani ugy látszik könnyebb, mint azok nyomán életrevaló tervet készíteni. Ezért most még hajlandók vagyunk a régi módszer mellett megmaradni.

A mértan tanítására nézve is szakít a régi módszerrel, s Wyse nyomán azt ajánlja, hogy a mértant a tömör testeken kell kezdeni. Sok helyeset és okosat mond erre nézve is, de nekünk ugy tetszik, hogy valamint a rajznál, ugy itt is beleütközik az általa is osztott ama tanítási szabályba, mely így hangzik: a nevelésben egyszerűről haladjunk az összetettre. Avagy a sík nem volna egyszerű a testhez, a síkmértan a tömör mértanhoz képest? — Nem ütközik-e bele egy másik tanítási szabályba: könnyüről haladjunk a nehezre?

Mindezen szerény észrevételek daczára e részt nagyon ajánlom komoly megfontolásra. Különösen a nyelvtanításról oly helyes elveket s oly meggyőzőleg hirtet, hogy azokat nemcsak a nemzeti, de az idegen nyelvek tanításában is követni a tanuló ifjúság érdekében állónak tartom. Ma ugyanis az idegen s kiválóan az ó klasszikus nyelvek szabályait tanítják jó előre, midőn még a tanulók a nyelvből alig tudnak valamit. Így lesznek aztán azok a holt formulák elsorolása miatt érdektelenné, s gyümölcstelené, s lélek kinzókká.

(Folyt. köv.)

Joó István.

S Z E M L E.

a) Belföld.

Az erdélyi ref. egyházkerület közgyűlése.

(Folyt. és vége.)

III. Ülés, máj. 25. Olvastatott az enyedi hittan-szakifőtanoda Kolosvárra való átköltöztetése ügyében adott javaslata az igazgató tanácsnak, melyet az egy. megyéktől érkezett vélemények alapján tett. Többek kívánalmára az egyházmegyék és tanodák által beterjesztett vélemények is mint alapokmányok felolvastattak, számszerint 24. — Tisza László következő indítvánnyal lép fel: ismertessék el elsőrendű fontossága annak, hogy minél előbb egy akadémiai színvonalon álló teljes theologiai szeminárium állítassék fel; és egy 15 tagu bizottság küldessék ki azon utasítással, hogy fontolja meg: a teljes theol. seminarium hol, mikor, mi alapokból, minő elvek szerint lenne

felállítható, készítsen e végre részletes tervet. — Kis Antal, Csulak, Hegedüs a vélemények többsége alapján kívánják, hogy maradjon a szeminarium Enyeden, hasonlóképp nyilatkoztak Magyarósi, Garda, Vályi. — Folytatott a tárgyalás máj. 26-án. Dózsa D. a már meglevő szeminarium fejlesztését kívánja Enyeden. Szász D. terjedelmes beszédet tart, az egész hazával szemben is jelezni akarja álláspontját; e gyűlés az egész anyaszentegyházat képviselvén, bizonyos korlátok mellett teljhatalommal van joga rendelkezni; azt hiszi, hogy az egész anyaszentegyház közreműködésével felállítandó központi szeminarium (jobb volna lelkész képezdének mondani) legilletékesebb székhelye Kolozsvár volna, pártolja a Tisza L. határozati javaslatát. B. Kemény G. csatlakozik Tiszához, Gr. Teleki D. és Gr. Toldalagi V. színté. Nagy Péter püspök: új indítvánnyal lép fel, „belátván a k. gyűlés annak szükségét, hogy legyen egy a korszínvonalán álló papnöveldéje, — nevezzen ki egy bizottságot, mely tervet készítsen a nagyenyedinek ilymódoni átalakításához,“ általában a már meglevőnek tökéletesítését kívánja. Többek hozzá szólása után elnök felteszi a kérdést: elfogadják-e a k. gy. a szeminarium átköltöztetését? A többség nem fogadta el. Elfogadtatik-e Tisza indítványa? — tiz tag név szerinti, 20 tag titkos szavazást kívánván, a beadott 138 szavazatból 73 elfogadja (65 nem). A Tisza indítványa tehát többséget nyert. — Egyházkerületi államgondnokul Gr. Teleki, Domokos és B. Bánffy Albert, a nagyenyedi tanoda főgondnokául Zeyk Károly választattak meg szavazat utján.

5-ik ülés máj. 27. A kolozsvári egyházmegye szervezéséről szóló jelentés bővebb kifejtés végett visszaadott. — A vizitatio módosításában kimondatott, hogy az minden évben megtartassék, ha lehet mind a esperes által. Az ig. tanács indítványára az államsegélyből évenként 7000 frt tökécsitenni rendeltetett. — A népiskolai közoktatást előtűntető táblás kimutatás elkészítése, megyénként, jövőre az esperesekre bízott. — A zilahi tanodához algondnoknak Káizler Imre, az udvarhelyihez Sebesi Ákos választattak meg. A kegyévnék a tanítókra is kiterjesztése, s a pap általi helyettesítése többséggel elfogadtatott.

6-ik ülés, máj. 28. — Tisza László olvassa, mint előadó, a nagyenyedi főtanoda ügyek kitisztzására kiküldött bizottság jelentését; a tanárok ellen semmi hűtlen kezelési gyanu nem merült fel. A számadások a számvevő által felülvizsgáltatni rendeltettek, addig a vizsgáló bizottság szünetel. A bizottság további javaslata az, hogy a nagyenyedi tanoda vagyoni ügyét jövőre egy bizottság kezelje, elfogadtatott, a bizottság álljon a gondnokokból, gazda-gondnok, igazgató tanár, tanárkari jegyzőből. Az enyedi tanoda anyagi összes ügyei békés mederbe tereltetvén, a leglényegesebb egyéb intézkedések is megtétettek. M. Vásárhelyre vegy- és természettan tanárává Molnár Albert választatott. Az egyetemes tanügyi bizottság tervezete elfogadtatván, öt tagja Bihari S. Demeter S. Gáspár S. Tisza L. Kerekes J. megválasztatott. — Jövő évi közgyűlés helyül 45 szóval 34 ellen Nagy Enyed jelöltetett.

7-ik ülés máj. 29. — A felállítandó theologiai szeminarium szervezése ügyében kiküldendő 15-ös bizottság tagjai választattak meg: Nagy Péter püspök mint elnök., b. Bánffy A., Benkő J., gr. Bethlen G., gr. Bethlen J., Bihari S., id. Elekes K., Gáspár J., Incze M., dr. Kovács Ö., Lészai F., Mihályi K., Sárkány F., Szász D., Zeyk K. — A püspöknek az 1000 frt fizetés pótlás továbbra is megszavaztatott. — Püspöki indítványra kinondatott, hogy az új házaspároktól begyűlő 40—40 kr, a papi öz-

vegy-árvai alaphoz csatoltassék. — A püspöki körövényeket, az „Erd. prot. közlöny“ szerkesztője, mint esperes, megkapván, lapjában kiadhatja, de nem hivatalosan. — Azon indítvány, hogy a püspök Nagy Enyeden lakjék, hol a lelkésziképezde van, a 15-ös bizottsághoz tétetik át. — Az egyházkerületi domesztika felállítására nézve végeztetett: a) Intéztessék felszólítás a főgondnokokhoz, lelkészekhez s az anyasz. egyház minden tagjához, hogy 5 évi idő alatt befizetendő pénz, termény, vagy másnemű adományokkal ahhoz járuljanak. b) E végre adakozási iver készíttessenek s a gyűjtők a tractusok felajánlására neveztesse ki. c) Egy könyv készíttessék, melybe minden egyes adakozó emlékezet okáért beirandó. d) Tökécsíttessék az állam segélyből 5 év alatt annyi, a mennyit meggazdálkodni lehet. e) Az énekes könyv alapja e célra fordítandó. f) A közpénztár minden meghatározott czéllal nem bíró tőkét ide csatolandók.

8-ik ülés, máj. 30. A viczei papi állomás 300 frttal felállítatik, ebből 100 frt az állam segélyből fedezendő. — Hirlapi s röpirati viták feletti döntésben nem tartja magát hivatva és illetékesnek az e. h. kerület, — a püspök iránt kifejezett bizalmi szavazatot azonban ezutánra is fentartja. — A konventnek az egyes egyházkerületek önkormányzatát nem sértő szervezése pártoltatott. — A missióra minden évben egyszer adakozás gyűjtessék. — Debreczenben egy prot. egyetem felállítására elvben helyeseltetvén, áttétetik ez ügy az egyetemes tanügyi bizottsághoz. — Elnök Mikó Imre ur köszönő szavakkal berekesztette a közgyűlést, N. P. püspök ur pedig hálás köszönetet mond az elnöknek. Mindkét beszéd éljenzéssel fogadtatott. — (Ezeket tartottuk szükségeseknek a nevezetes gyűlés tárgyai közöl lapunk olvasóival közölni. Viruljon folyvást ez ősz testvér egyházkerület; vajha minél előbb zsinati rendszerünk helyreállítatván, az öt egyházkerület ezúton tüntetne fel egységet!)

Hód Mező Vásárhelyen a ref. gymnasium vizsgái.

A reformátusok h. m. vásárhelyi főgymnasiumában az évzáró vizsgák a következő rendben fognak megtartatni: július 17-én d. u. a VIII-ik osztály vizsgája a vegytanból, július 19-én d. e. a VII. oszt. vizsgája, 19. d. u. a VI. 20-án d. e. az V. d. u. a IV. 21-én d. e. a III. d. u. a II. 22-én d. e. az I-ső oszt. vizsgája. Július 10-én a VIII-ik oszt. magántanulók vizsgája; július 12, 13, 14. napjain az írásbeli, 26. és 27. napjain a szóbeli érettségi vizsgálatok.

Hódmezővásárhely, 1875. jun. 18.

Az igazgatóság.

b) Külföld.

A skótziai szabadegyház egyetemes gyűléskezései.

(Eredeti tudósítás.)

(Folyt. és vége)

(Máj. 27.) Az egyesült presbyteri egyháznak azon kérelme, hogy őket a szabadegyház kebelökbe fogadja be, örömmel s egyhangulag elfogadtatott s egyszersmind egy bizottság neveztetett ki, amely a módokat e tekintetben elkészítve, a jövő gyűlés eleibe okvetetlen betérjeszteni kötelességének ismerje.

A collegiumi bizottság is ma tartá előterjesztését. Glasgowban jegy új igazgató és tanár választatott; az aberdeeni collegiumnál egy új tanári állomás alapítatott. Az előterjesztés szerint a szabadegyház 3 collegiumában az elmúlt évben összesen 194 theologus ifju tanult; és pedig Edinburgban 116,

külföldi közölök 30. Glasgowban 56. Aberdeenben 22. A kimutatás szerint a legközelebb 3 év alatt a következő külföldi tartományok theologus ifjai látogatták az edinburgi szabadegyház collegiumát: Franciaország, Olaszhon, Helvetia, Belgium Csehország, Magyarország, Bythia és Cappadóciából, valamint nagy szám Amerika és Afrikából. A bizottság a tanuló ifjuság magaviseletét dicsőreleg emelte ki. A legtöbb közölök a belmissió ügyében egész odaadással működtek. Egy örvendetes tény, amely ami theologus ifjainknál tökéletesen ismeretlen; pedig ha valamely egyháznak, úgy épen nekünk nagy szükségünk van a belmissióra.

Estve a belmissió adá elő évi munkálkodásának eredményét. Elnöke e nemes társulatnak Dr. Blaikie, edinburgi theologiai tanár. E társulat évről évre nagyobb emelkedés és virágzásnak örvend. Mentől inkább népesednek a kiválólag gyárivárosok, annyival nagyobb erővel munkálkodik e jóltevő társulat, hogy nemes feladatának lehetőleg megfelelhessen. Ott, hol szükség van reá, imaházakat is épített. Az elmúlt évben is 4 vastemplomot állított fel. Missiói állomásokat alapít. Evangyelistákat utaztat az egész tartományon át. Komolyabb és képesebb, buzgó es keresztyén szellemű laikusukat is felhatalmaz az igehirdetéssel; 53 missioi állomáson, egyes egyházzakkali összeköttetésben, **csupán hittanhallgatók működnek**; ezenkívül 36 lelkésznek, különösen feladatuk, hogy faluról falura járva, a belmissiót, részint egyházibeszédek, részint pedig népszerű vallásos felolvasások által, minél inkább előmozdítsák. A fővárosban Edinburgban pedig leginkább theologiai tanárok és a theologiai ifjuság működnek a belmissió előmozdítása érdekében.

(Máj. 31.) Ma a vasárnapi iskolák állapota jött kérdésbe. Ez iskolák száma is folytonosan örvendetes növekedésben van. Az elmúlt évben a tanítók összes száma: 14,255 volt, fele nő; a felnöttek oktatásában pedig 1008 tanító és lelkész vett részt. A vasárnapiiskolát látogatók összes száma: 132,284 vagyis 61,480 fiu és 70,804 leánygyermek volt. A felnöttek száma 35,923, vagyis 15,588 férfi és 20,335 nő. A nőnemű tanítványok száma tehát mindenütt jóval meghaladja a férfineműbelieket. Ugyancsak az ifjuság számára, minden városban külön istenitiszteletek is tartattak.

(Jun. 1.) A szabadegyház ez évi gyűléskezése ma véget ért. A délelőtti gyűlés, egyik edinburgi lelkész azon indítványát, miszerint „az Angolhonban mindinkább szaporodó zárdák meggátlása érdekében a parlamenthez kérvényt intézzenek,” egyhangulag és örömmel elfogadta. Eltekintve további egyes s bennünket épen nem érdeklő apró esetektől, az elnök zárbeszéde az, amely kiválólag figyelmet érdemel. Nemes és megható vonásokban adá elő, hogy mit tett a szabad Brittanía az emberiség legszentebb jogai érdekében, akkor, midőn mint első állam, a rabszolgák bilincseit széttördelé. Mondá azt is, hogy mennyire büszke ő egy ily birodalmat hazájának nevezhetni. Azonban még büszkébb lesz akkor, midőn meghallja, hogy honfítársai, a Szt. Irattal ke z ö k b e n Afrika belsejében, a Nyassa tó közelében állanak, hogy az örök Lógosz érdekében munkálkodjanak.

Végül saját lelkészársaihoz intézett néhány szót. Jelezte röviden azt is, hogy mit tartson szeme előtt a lelkész a tiszta evangyeliom hirdetésénél. Hirdessék a valódi s meghamisítatlan evangyéliumot. Hirdessék az igazságot, vagyis azon isteni igazságot, amelyről a nagy angol keresztyén bölcsész, Lord Bacon jellemzőleg mondá: „Olyan igazság az, amely mez-

telen és nyílt, mint a napvilág és még se mutatja magát **külsőleg** korántsem oly ékesen és vakító fényben, mint egy égő lámpa világa!”

Ennyit röviden a skót szabadegyház ez évi egyetemes gyűléskezéséről. Mennyi nemest és hasznost hozott e hívő egyház, csak az elmúlt évben is létre, e néhány sorból is világosan látható! Mit tesz ez a kül- és belmissió érdekében, az is világosan előttünk áll! Mennyire észszerűleg s mily praktikusán van minden berendezve, az is észlelhető! A számtalam fő- és altársulatok működésének köszönhető aztán az az eredmény, hogy a nép érdekeltsége, az általok kezelt ügy iránt, annyivalinkább felébresztetik. Ime ismét egy kiáltó és intó példa áll előttünk! Mikor jön el az idő, amidőn mi csak ezeredrésznyit is teljesítünk, mint távoli hittestvéreink a rideg északon? Mikor fog a magyar prot. egyház, különösen a belmissió mély fontosságáról meggyőződni...? Az mind a jövő titka. De világos tény az, hogy a magyarországi prot. egylet daczára azon hangzatos filantrópikus czimeknek, melyeket homlokára tűzött, annak megvalósítására soha de soha el nem juthat. Hisz oly zürzavar egész irányok és működésök, hogy józaneszü ember, még Ariadne fonálával se lenne benne képes eligazodni. Hogy is valósíthatna meg egy olyan egylet akármilyen keresztyénileg nemest és nagyot, melynek tagjai oly egyénekkal fraternizálnak, kikre nézve nem csupán a keresztyén vallás isteni megalapítója Krisztus, hanem általában véve maga az összes keresztyénség legfelebb is csak az üres eszme, hiu és csalfa álomkép, vagy pedig a „Hon“ munkatársának zavart eszméje szerint „puszta csontváz!“ Valóban uraim ily eszmékkel az emberiség soha se hozhatott volna semmi nagyszerűt és magasztost létre! Mi indította a nagy Wilberforcet arra, hogy milliókat meg milliókat emberileg érezni és cselekedni megtanítson? Mi indította a tudós Livingstone-t arra, hogy Afrikának eddig keresztyén ember szeme által nem látott tartományait átkutassa? Mi indította a fényes származásu orosz gróft, Zarembat arra, hogy születési fényt és vagyont megtagadva, koldusbotot ragadjon kezébe s egész nagy Németországot átutazva, mint egyszerű missionarius növendék, a bási hittérítő-társulat intézetének ajtaján bekopogtasson? Mi indított egy Falkot, Spennert, Frankét, Wichernt és Fliednert arra, hogy neveletlen árva gyermekek ügyét felfogják? Mi lelkesíti és tartja fenn a nagy brisztoli keresztyén philanthropot Müllert és a londoni doktort Barnardot azon nemes törekvésökben, hogy ezer meg ezer szülétlen, s angolhoni nagy városok mindennemű kísértéseinek és vétkeinek kitett gyermekekből a társadalom számára jóra való és hasznos tagokat teremtsenek...? Nem más, mint a „Hon“ könnyüvérű ujdondásza által pusztá csontváznak csufolt keresztyénség nemes eszméje! Hajh! de hát nem lelkesül-e az emberiség nagygyá és nemessé tevésében Gy. A. ur is? Nem követ-e el mindent a philanthropia érdekében maga a prot. egylet is? Mind meg engedem én ezt. Csakhogy az a nagy kérdés minő utakon és módokon? Egy Bazedow is philanthrop volt s mégis a nem épen orthodox Herder úgy nyilatkozott, hogy bornyukat sem szeretne nevelésére bizni. Egy Rousseau is philanthrop volt, s szépen csengő üres phrázisait meg is örököké „Emil“-jében s ugyanezen Rousseau eltudá nézni, hogy saját gyermekeit Lelencz házakban nevelék fel! Philanthropia és keresztyén philanthropia közt nagy a különbség!!

M. F.

c) Különfélék.

Hatala Péter „Az én hitvallásom“ című legújabb művét ismerteti Simén Domokos a Ballagiféle Protestáns Lapban. Ezen Strausst fogni hajló szerző tévedésnek nyilvánítva a a szentírás ihletési hitcikkét, a bibliát pusztán emberi műnek hirdeti, az eredendő bünt, megtestesülést elveti, Jézust pusztán embernek tartja (imé az ebjonitismus!) a csodákat költötteknek, a szentháromságot gyarló emberi találmánynak véli, a protestáns egyletet s unitarizmust egy kalap alá fogja stb. Ime ily könyvet ajánlanak ott „legmelegebben.“ Hogy az unitárius ismertető ajánlja „gyönyörrel,“ azon nincs mit csodálkozni; de hogy református egyházi lap közöl ily bírálatot és minden megjegyzés nélkül, ez már jellemző! „Similis simili gaudet?“ vagy „omnibus“-féle az a közlőny, hol minden elv és nézet vegyesen elfér? — Népiszkola ügy Trefort Ágoston közoktatási ügyér jun. 14-én a hitfelekezeti főhatóságokhoz körrendeletet bocsátott ki a felekezeti néptanítók anyagi sorsának javítása tárgyában. — Ha iskoláinkat megtartani óhajtjuk, a mint kell, oda kell hatni, hogy mindenütt elérje tanítóink fizetése a törvény követelte legkisebbbet, s beléphessenek tanítóink az országos nyugdíjintézetbe; vagy magunk állítsunk ilyet közérővel, a mi nem lehetlen. Az egyháznak nem szabad engedni, hogy tanítói nyomorogjanak. Az állam okosan tenné, ha a jó felekezeti iskolákat részesitené segélyben, ezt 1848 alapján megvárhatjuk, a történelmi bevett felekezetek édes fiai a hazának, a czímen nem szabadna megütközni. — A jó iskola megérdemli a segélyt. — Barta András fel dobozyi ref. nyugalmazott lelkész máj. 20. meghalt igen öreg korában, (született 1788). — A skótmissió által Pesten fentartott népiskolát, növendékeinek száma 500-ra megy, — veszély fenyegeti a fővárosi iskolaszék részéről, Ballagi rokonszenves felszólalása sem használván a kormányhoz terjesztetik fel ez iskola ügye. Reméljük, hogy a pesti ref. egyház tovább is védelmébe veszi e vallásos szellemben működő iskolát, melynek missiója van. A tannyelv miatt, mely ideiglenes lehet, az intézetet bezárni botrány volna. — Adereczeni zenedében az 187⁴/₅-dik tanévben 194 növendék van beírva. — A kalotaszentkirályi és zentelki ref. egyházközösség felekezeti iskoláját szegénység miatt megszünteti s államivá alakítja át, melyben majd a lelkész lesz köteles a vallást, az énekvezér pedig az éneket tanítani. — Kovács Jánosné, a téglási ref. egyháznak két harangot készített, súlyok 902¹/₂ font, felirata ez „közelgessetek Istenhez és közelget ti hozzátok“ Jak. 4, 8. E harangok jun. 20. szőláltak meg először. — A bács-szeremi ág. hitv. evang. lelkészi kar értekezlete Ujvidéken jun. 1. tartatott. — Dereczenben Telegdi K. Lajos könyvkiadónál most jelent Kovács Lajos tanítóképezdei tanártól két jeles tankönyv „Bibliai Történetek.“ A III-ik és IV-ik elemi osztály számára. — Dr. Hurbán lapja „Cirkewni listy“ tót nyelvű egyházi heti lap a kormány által politikai fejtegetések miatt betiltatott. Havi közlőnyé alakittatik át. — Tornaalja vidékéről (Gömör) vett nyílt tudósításban azon nemes ügynek, melynek lapunk szolgál, rokonszenves szavakkal áldás és diadal óhajtás fejeztetik ki. — A kis-kunhalasi ref. lyceumnál a közvizsgák jul. 12, 13. az írásbeli érettségi vizsgák 19, 20.

tartatnak meg. — Pesten a ref. gymnasiumban az írásbeli érettségi vizsgák jul. 12, 13. — a szóbelieké jul. 17. tartatnak; — a gymnasium többi osztályaié pedig jul. 12—15-ig. — Adereczeni ref. egyház leánynevelő intézetéről szóló „Értesítvényt“ egy iven lapunkhoz csatolva mai szám mellett veendik t. cz. előfizetőink. Ajánljuk e jeles prot. nőnövelődt a közönség figyelmébe.

Jackson W. angol lelkésztől most jelent meg „A természeti theologia bölcsészete, vagyis a jelenkori kételkedési elv czáfolata“ című jeles munka angolul, védi a theismust a a Büchnerféle támadások ellen. — Ewald nagy műve „Israel története a legrégebb pátriarcháktól Krisztus eljöveteleig“ 5 kötetben angol fordításban megjelent, ára az egésznek 35 frt. — A poroszországyűlés megszavazta a pótlékok a lelkészek fizetése emelésére, hogy kárpótoltassék némi részben azon kár, mit a polgári házasság behozatala okozott az esketési díjak elvesztése által. — A jövő őszszel összegyűlendő porosz zsinatra mindenik prot. párt készül, a prot. egyletesek már pengetik, hogy ha a zsinat végzése rájuk nem kedvező leend, az országgyűléshez fordulnak megátolandók a zsinati törvények szentesítését. — Az egyház függetlenségét készek hát alárendelni az államnak. — Doctor Langé-től Berlinben most jelent meg 2-ik kiadásban „a materialismus bírálata,“ rendre veri vissza Strauss, Darwin, Hartman elméleteit, védvén azon szent erőt (vallás), mely egyedül képes megóvni a polgárisultságot a helyrehozhatlan romlástól. — Lassale a hirhedt socialista születése 50-ik évi fordulóját több helyen zajongó modorban ülték meg a socialisták Némethonban — tehát az ultra liberalisoknak is lesznek szenteik, a fogságból nem rég kiszabadult Bebel Glauchauban viharjelző beszédet tartott, jósolván: „nem sokára veres zászlók fognak lengeni a kastélyok és templomok tetején,“ s elénekelték „az emberiség harci dalt“ még pedig Luther híres éneke dallamára. — Ha a vallás ezen esküdt ellenei felülkerülnek: rémjövő áll be. — Kalifornia egy ottani ref. lelkész gyülekezete szószékéből közzé tette Dr. Kohlbrügge Fr. H. lelkész halálát s közleményeket tett a boldogultnak életéről s a ref. egyházban jelentőségéről. Számosan vannak, kik Kohlbrügge beszédeiben életet és békességet találtak lelköknek. Két füzet már magyar nyelvre is át van téve.

A francia evangyéliumi egyházak Egyesülete (Union des Églises) 14-dik zsinata Laforce-ban (Dordogne megye) szept. 2. reggeli 11 órakor nyitattik meg, Lichtenberger párisi ref. lelkész tartja a megnyitó predikációt.

Értesítés. Lapunk július havi két első számát küldjük a lap eddigi minden pártolónak; ha a lap tovább is járátása felől, egy vagy más módon, tudósítás nem érkezik, szüntetjük meg a példányok további küldését a nem nyilatkozók részére.

Szerk.

T Á R C Z A.

Nyári Ének.

Dallam: Áldjad lelkem az Urat és tiszteld stb.

Isten! ki az égnek mennyezetét
Erősen és szépen fölépítéd,
S szétbocsátván a nap arany sugárit,
Beárasztád fényvel a föld határit:
Teremtő hatalmad bizonyosága
A meleg nyár tündöklő világa,
S a milliárd harmatszeme csillogása
Nagy dicsőséged vis-zasúgárzása.

Munkás élet előképe a nyár,
Munkától pezsg hegy, völgy minden határ;
Korán kél a nap és későn tűnik el,
Hosszu útján egy perczig sem szünetel;
A kis hangyák serényen futkosnak,
Vetélkedő hévvel foglalkoznak;
Hajnal hasad, s a gyors méh kel útjára
Mézét gyűjtve, száll virágról virágra.

Teremtő Ura a mindenségnek!
Dicső műve a nyár szent kezdednek.
Az alkotó művészet s bölcs szervezés
A dús tenyészet, nagy mérvű termelés,
Gazdag kiállítás, erő, kellem —
Téged hirdet mindenható szellem!
A nyári természet remek műcsarnok,
Szép világításban előnkbe ragyog.

Atyánk! e fölséges csinálmányok
Legyenek előttünk szent példányok;
Buzditsanak minket föld gyermekeit,
S kövessük a természet remekeit;
Világosság derengje át lelkünk,
Szép, nagy, nemes iránt lelkesüljünk;
Férősen teljesítsük tisztünket,
Hű munkával keressük kenyerünket.

Átalános a hő-nap hatása,
Minden lényre kiterjed áldása:
Bennünk is éljen a közjó szerelme,
Legyünk minden szent ügytől érdekelve;
Haza, vallás felhívó szavára
Áldozatra gyúljon szünk oltára...
Ha pályánk lelkesen futjuk, s végezzük:
Már itt alant a menny üdvét élvezzük.

S z é l e s E n d r e, ref. lelkész.

Hála-szózat.

Dicsőitem neved
Mindenható Atyám!
Erős védő karod
Gondot viselt reám!

Fejem fölött a vész
Sujtó villáma gyult,
S fölöttem a vihar
Szeliden elvonult:

Megóvtál engemet
Hullám-sirok között,
Örvény és szirteken
Sajkám szét nem törött.

Felhők közül kitör
Fejem fölött a nap,
Szivárvány kél amott,
Sötét felhők alatt.

Virágos part alá
Kiköthetek megint,
Susogva jó a szél,
Üdvözlő szót legyint.

Vár békés otthonom,
Családi tűzhelyem
Vár szende nőm s vele
Két édes gyermekem.

Elém mosolyganak,
S kinyílnak a karok,
Emelkedik szívem,
Ah, mily boldog vagyok!

— S dicsőitem neved
Mindenható Atyám!...
Mi szörnyű vész között
Viseltél gondot rám!

Budapest, 1875. június 8-kán.

H a l á s z D e z s ő.

Vasárnapi templomi ének.*)

Dallam: Nosza Istenfő szent hívek stb.

Jertek a hitben testvéreink,
Énekeljünk az Istennek,
Egyesült lélekkel és szívvel,
Adjunk hálát szent nevének.

O a mi teremtőnk,
Megtartó Istenünk,
Az ur Jézusért
Ó ad üdvösséget,
Örök dicsőséget,
Szent érdeméért.

Jertek Atyámnak áldottai,
Birjátok a hajlékokat,
Hiv az üdvözítő Ur Jézus,
Szózatára meghajolnak
Minden igaz hívek,
A kik az Istennek
Igéretében
Hisznek erős hittel.

*) Egy debreczeni polgártól. Ki Isten előtt buzgón megjelen nem a kültre és köntösre kell tekintettel lenni, de a hitbuzgóságra.

S z e r k.

Lelki reménységgel,
Bizván Istenbe.

Jézusunk áld meg e szent órát,
Hogy az ige, melyet hallatsz,
Erősítse a mi lelkünkben
A hitet, reményt és vigaszt.
Ne essék út-félre,
Sem kemény kőszirtre,
Az ő beszéde,
Találjon jó földbe,
A mi sziveinkbe,
Isten ígéje.

Templomi ének.

Örvendj egész föld az Istennek, dallama szerint.

Imádni jöttünk templomodba,
Istenünök örök szeretet.
Lelkünk olvad hő buzgalomba,
Zeng neked hála éneket.
Te vagy a ki gondviselésed
Fénysugárral fogsz körül,
Mint a tavaszi szép természet,
A mi lelkünk néked örül.

Te voltál életünk adója,
Szerelmeddel éltetője;
Örömvirágokkal áldója,
A veszélyben őrizője.
Mint az édes anya gyermekét:
Lelkoddal tápláltál atyánk!
Fogadd keblünk hálaérzetét,
Áldj meg, küldj égi fényt reánk!

Benned van lelkünk bizodalma,
E szent helyen s bárhol vagyunk;
Te vagy életünknek hatalma,
A ki által megtartatunk.
Örök tárgya büzgő hálánknak,
Szívünk szent sohajtásai,
Isten! a te lelked lángjának,
Visszaszálló sugárai.

Ragyogj, ragyogj, te égi sugár,
S térj meg a menny áldásával;
Mely az örök életre táplál,
A hit szent biztatásával,
Költsd fel bennünk újabb életét
Az isteni szeretetnek,
Mely Krisztusunkban örök fényét,
Értünk dicsőítette meg.

Az Ur szerelmét zengjük, áldjuk,
Mig az ur lelke áld minket.
Az örök igében találjuk,
Örömünk s reményeinket.
A vezérfényt, ha eltévedtünk,
A balsamot ha szívünk fáj,
Óh add onnan édes Istenünk,
Lelkünk sóhajt, epedve vár!

S. I.

Hadd zengjük itt, a természetben,
S házunk csendes magányában,
Szívünknek benső rejtekében,
Öröme és fájalmában:
Örök dicső vagy te Istenünk,
Szentfiaddal, Szentlelkeddel,
Óh jőj, áldj lakozzáll mi velünk
Égi s földi kegyelmeddel!

Czelder Márton.

A z é j.

Colomb Ágoston után *)

Im itt az éj arcját fátyol fedi
A lelki bék' órája véle itt;
Arczán hordja az égnek csillagit
Enyhülj szívem örvendj tehát neki.
A nap után az égen semmi nyom,
A láthatárnak bibor tüze kiége,
S mint gyász csipke borul bús nő keblére
Ugy borul le az éj az ormokon.

És léptein jönnek zord szellemek
Minők: a Gond, a Bú s mögöttök áll
Egy gyász alak a rettentő Halál,
E rémektől ki ment meg engemet?
Bérczek között egy idő óta már
A csúcsokon a hóld sikamlík át,
Sziklák mögöl feltünteti magát
S azúros ég boltján lopódzva jár.

Bájló hóld félénk sugaraid
El illannak lombok sűrűzetén,
Fényes lepelt szőnek a földtekén
S a rét virányát megezüstözik.
Folytasd pályádat méla hóld s derengj,
A csúcsokon s rengő habok felett
Völgyek ölébe hintsed fényedet,
Ki az, ki szemlél és el nem mereng?

Mindenfelé áraszsz csendet, derüt,
Az éj leplét néked felvonta im,
Uralkodjál a menny csillagain;
Uralkodjál, s arczod legyen derült.
Ti is csillagok, kik beszélitek
Isten csodás hatalmát, melylyel ő
E nagy világot állitá elő
Beszéljete reményről a sziveknek.

A néma éj harmat könyet nevel
Cseppjeitől a lomb rezgésbe jő,
A kis patak búját veszi elő
S fülmilével keservét sirja el.
A liljom is lehajtá már fejét
S minden alszik csak te nem Istenünk;
Kitől ha bú, keserv közt csüggedünk
Jő lelkünkbe balsamir: égi bék!

K ó s a E d e,
IV. éves hittanhallgató.

*) Francziából áttett magyar szöveg után.

Az „Evangyéliomi Prot. Lap“

első félelvi folyamának

t a r t a l m a.

1. szám. 1—12 lap. Lapterv (programm). — Az olvasóhoz, Szerkesztő. — A kezdet elején, Dömény József. — A debreczeni jelenlegi theologiai tanárok hittani álláspontja főbb vonásokban. — Magyar protestáns egyetem kérdéséhez Tóth S. — A francia ref. egyház jelenkori történelme. — Beküldött könyvek. — Falusi levelek a szerkesztőhöz, Vaskalap. — Evangyéliomi özvegyek, Papp Gábor. — Kiegyeztetendő-e a Darwinismus a keresztyénséggel? J. I. — A „debreczeni iskola.“ — Keresztyén bizonyíték társaság. — Evangyélikus szövetség. — Templomi egyházi ének. — Régi egyházi ének.

2. szám. 13—20 l. — A debreczeni jelenlegi theol. tanárok hittani álláspontja stb. — A magyar prot. egyetem kérdéséhez. — „Magyar prot. egyházi s isk. Figyelmező.“ Tanügy — Szondi József lelkész emlékezete. — Pap István emléke. — Debreczeni protestáns nőnövelde. — Debreczeni kollégium. — Debreczeni ref. egyház. — Pesti missió. — Ösztöndíj. — Polgári házasság. — Watts ének szerző.

3. szám. 21—28. l. A debreczeni jelenlegi theol. tanárok hittani álláspontja stb. — Irány elveink, Balogh F. — Dittes: Methodik der Volkshule. — A „Pesti Napló“ t. szerkesztőségének. — „Erdély prot. Közlöny.“ — H.-Szoboszló. — A tanítók nyugdíjazása. — A tiszántuli ref. egyházkerület felirata.

4. szám. 29—36. l. Szemle az „Egyházi szemle“ egy cikke felett, Patér. — Irányelveink. — Vallási iratok magyar nyelven. — Olvasmányok a második elemi osztály számára. — Aldozatkészség az evangy. egyházban. — Miniszteri válasz a jogakademiák ügyében. — Népoktatásügy Debreczenben. — A tiszántuli ref. egyházkerület felirata.

5. szám. 37—48 l. A debreczeni jelenlegi theol. tanárok hittani álláspontja stb. (vége). — Hogy járnak elangol s amerikai hitrokonaink a biblia javító fordítása (revisiója) fontos ügyében. Balogh F. — A „Figyelmező“ ez évi első füzet. — Beküldött könyvek. — Halálozás. — Adományok a bihari egyházmegegyében. — Krisztus a mi fejünk, Pásztor Károly. — A n.-szalontai kör lelkészi értekezlete. — Csontváz. — Luther képe Londonban. — Mélius Skótzsiában, stb. — A György Aladári cikk ellen, Alfölditől. — Érdekes hír.

6. szám. 49—60 l. Az orthodoxia pesti új mérve. Dr. Heiszler J. — A biblia fordításhoz. Gál Imre. — A magyar protestáns egyetem kérdéséhez. — Mennyei lépcső. — Nagytemplomi szószék. — Békés Csaba. — Lelkészi értekezletek. — Törökországi keresztyének üldöztetése. — Cseh reformátusok népiskolái. — Comenius társulat Prágában. — Cseh reformátusok zsinata. — Batávia. — Szászország. — A György Aladári cikk ellen. (vége).

7. szám. 61—68 l. Az orthodoxia pesti új mérve. — Bünnőség és váltság. T. M. Bibliái történetek. — Beküldött könyvek. — Dunántuli ref. egyházkerület. — Nyilatkozat Nyitrából. — Vidéki válasz György A. csontvázára. — Halálozás. — Oroszországban a népnevelés ügye. — Vasárnapi ének.

8. szám. 69—76 l. Az élet különböző nyilatkozatokban. Szalai István. — A magyar protestáns egyetem kérdéséhez. — Schrader: Erziehungs und Unterrichtslehre. — Beküldött köny-

vek. — Dunántuli ref. egyházkerület. — Levél Czeglédről. — Falusi levelek a szerkesztőhöz. — Gyászrajz. (Necrolog.) — Pozsony. — Tiszántuli ref. egyh. ker. — Bécsi protestáns lap. — Thomasius Gotfried. — Sayous E. — Jéna.

9. szám. 77—84 l. Az élet különböző nyilatkozatokban. — A nazarénusokról. Czelder M. — Falusi levelek a szerkesztőhöz. — A debr. főiskolai hittanszaki önképző társulat. — Margita. — Nagy-Zerénd. — Népkönyvtár, Melegh Gy. — Tanítóképeségi vizsga. — Skót vélemény a francia ref. egyház jelen viszálya felett. — Colensó Angliában.

10. szám. 85—92 l. A lőtávon belülről. Balogh F. — Magyar prot. egyetem kérdéséhez. — Révész „Figyelmező“-jének II. füzet. — Beszéd. — A debreczeni főiskolai hittanszaki önképző társulat. — Érmellék. — Korunk két nagy evangyélis-tája. — Arménia. — Moravian egyház stb.

11. szám. 93—104 l. Nyílt válasz Ballagi Mór ur nyíltlevelére. Balogh F. — A nazarénusokról. — Gyakorlati lelkészet. — A debreczeni ref. nőnövelde vizsgái. — Életbiztosító és önszegélyző egyesület. — Népiszkolai levelek. — Németország. — Halálozás. — Egy visitator naplójából, Vaskalap.

12. szám. 105—116 l. Észrevételek Ballagi Mór ur első nyíltlevelének némely pontjaira, Menyhárt J. — A protestáns jogtanintézetek fontossága Magyarországon, Kallós L. — Gyakorlati lelkészet. — Lelkész és tanító segélyezési új terv. — Majomi József emlékezete. — Simkó Vilmos. — A lejdai egyetem háromezázados ünnepe stb.

13. szám. 117—124 l. Észrevételek Ballagi Mór ur első nyíltlevelének némely pontjaira. — A protestáns jogtanintézetek fontossága Magyarországon. — Kivonatos Gyűjtemény. Tóth Sámuel. — Nógrádi egyházmegegye. — Zelenka Dániel. — Tiszántuli ref. egyházkerület. — Szentlant, Sz. J.

14. szám. 125—132 l. Lelkiismeret szabadság, Kiss János. — A prot. jogtanintézetek fontossága Magyarországon. (vége). — Az ungi helv. hitv. ev. egyházmegegye téli közgyűlése, Homolya István. — Egy tót egyházi lap tuzlása. — Egy keresztyén halála. — Egy visitator naplójából, Vaskalap.

15. szám. 133—144 l. Nyílt válasz Ballagi Mór ur 2-dik nyíltlevelére, Balogh F. — Magyar prot. egyházi szónoklatok. — Egy levél hű másolata. — Községi és felekezeti iskola N-Bányán. — A „Bethlen Gábor“ című életbiztosító és önszegélyző egyesület alapszabályzatának bírálata, Kozma József. — Halálozás. — Korunk két nagy evangyélis-tája. — Polgári házasság és pénzügy. — Edinbourgh. — A világosság barátai. — Prága. — Egyházi lant, Kállay István.

16. szám. 145—152 l. Nyílt válasz Ballagi Mór ur 3-dik nyíltlevelére, Balogh F. — A polgári házasság újabb irodalma. — Nyilatkozat Szentmártonból. — A n.-bányai ref. egyh. megegye tavaszi közgyűlése. — Válasz a „Bethlen Gábor“ egyesület bírálatára. — Halálozás. — Iskolai takarékpénztár. — Keresztyén vendéglő Zürichben. — Szent lant, Széles Endre.

17. szám. 153—160 l. Nyílt válasz Ballagi Mór ur 3-dik nyíltlevelére, (vége). — A debreczeni jogakademia ügye (B. F.) — Lelkészképeségi vizsgák Debreczenben. — Debreczeni ref. egyháztanács s a népnevelés. — A „Bethlen Gábor“ egyesület érdekében, Láng Adolf. — Korondi Mózes. — Ultramontan protestánsok. — Az evang szövetség küldöttsége Konstantinápolyban. Tengerészek temploma.

18. szám. 161—168 l. Tiszántuli nyilatkozat. — Tisztázuk a theologiai látkört, Kiss János. — Biblia fordítás, Veritás. — A tiszántuli ref. egyházkerület közgyűlése. — A debreczeni jog-

akademia szervezéséhez. — Harang feltéti ünnepély Karczagon. — Husvétii ünnepkövetség. — Egyházszerzés. — A porosz tartományi zsinatok. — Vilmos császár beszéde a zsinat elnökéhez. — Gladstone a vatikán ellen. — Materialismus az iskolában.

19. szám. 169—176 l. A hit- és erkölcsi erény közti viszonyról, Szalai István. — Egy evangyéliomi lelkésznek álláspontja szemben a magyarthoni prot. egylettel, Wallentinyi Samu. — Christus und seine Kirche. — A tiszánéuli ref. egyházkerület közgyűlése. — Nyilatkozat Bács megyéből. — A francia prot. vallás társulatok évi közgyűlései. — Egy megtért egyház. — Zürich. — Az „egyesült testvérek.“ — Cseh ref. egyház. — Mengés, Kótai Lajos.

20. szám. 177—184 l. Mennyiben fenyegeti lelkészhiány hazai prot. egyházunk jövőjét. Filó Lajos. — Zur Existenzfrage. (könyvismertetés). — A tiszántuli ref. egyh. ker. közgyűlése. — Az ág. hitv. négy egyházkerület egyetemes értekezlete. — A francia prot. „vallásos társulatok“ évi közgyűlései, (B. F.) — Lelkeszi fizetés javító társaság stb. — Különfélék.

21. szám. 185—192. Mennyiben fenyegeti lelkészhiány hazai prot. egyházunk jövőjét? — Egy hittanár új rohama a hit és egyház védők ellen, Balogh F. — Weber: vallásoktatás. — A családokhozatlan ész. M. Gy. — Egy nevezetes összejövetel Debreczenben, Siló. — Templom építés Gyarakon. — Almási Sámuel. — A francia prot. „vallásos társulatok“ évi közgyűlései. — A hollandi lutheran egyház. — A skót hitébredés egyik háta. — Mexikó. — Különfélék.

22. szám. 193—200 l. Mennyiben fenyegeti lelkészhiány hazai prot. egyházunk jövőjét? — A vallástudományról, Veritas. — Egy husvétii cikkre, Tatay S. — Weber: vallásoktatás. — Nyilatkozat a magyar ref. egyháznak legnépesebb lelkész kepezéje kebeléből. — Falusi levelek a szerkesztőhöz, Vaskalap —

M.-Györök. — Buchanan Róbert emlékezete. — Gusztáv Adolf főgyelet. — Különfélék.

23. szám. 201—208 l. Absque ira et odio, Hajnal Ábel. — Modernek és orthodoxok Eüdokia. — Válasz Görömbei Péter urnak, Tóth Sámuel. — A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése. — Különfélék.

24. szám. 209—216 l. Egy kis szóváltás a modernekkel, Homolya István. — A tiszántuli ref. egyházkerület lelkészválasztási szabálya, az ide vonatkozó Geleji katonaféle kánon. — Gyöngyösi „Magyar prot. egyházi szónoklatok.“ — Beküldött könyvek. — A vértessaljai h. h. egyházmegye tavaszi közgyűlése. — A pestmegyei ev. esperesség papi értekezlete Aszódon. — Kerek György. — Köszönetnyilvánítás — Ewaldról egy magyar tanítványa — Különfélék.

25. szám. 217—224 l. A modern pogányság, Linberger István. — A tiszántuli ref. egyházkerület lelkészválasztási szabálya stb. (vége). — Magyar prot. egyházi szónoklatok. — Pár észrevétel. — Sayous Ede Debreczenben. — A skótziai szabad egyház egyetemes gyűléskezései. — Különfélék — Tárca. — Felirat a debreczeni jogakadémia ügyében.

26. szám. 225—240 l. A modern pogányság (vége) — Észrevétel nt. Farkas Józsefurnak a hívőkkel tett szóváltására, Kovács János. — Spencer Herbert: értelmi, erkölcsi s testi nevelés, Joó István. — Fgy kis helyre igazítás, Konez Imre. — A skótziai szabadegyház egyetemes gyűléskezései, M. F. — Különfélék. — A debreczeni ref. egyházmegyei egyet. lelkészi értekezlet, y. s. — Kiirott cikk, Dávidházi János. — Tünődések egyházi életünk felett, Tóth Sámuel. — Könyvészet. — Belföldi hírek. — Külföldi hírek. — Vallásos költészet: Viradóra, Kótai Lajos.

Balogh Ferencz. felelős szerkesztő és kiadó.

Előfizetési felhívás

az «Evangyéliomi Protestáns Lap» II-dik félévi folyamára.

Czélja e lapnak általában rendületlen kitartással hirdetni és védeni a keresztyén kijelentés n a g y i g a z s á g a i t, ápolni a kegyességet, edzeni a honfiui, emberi és keresztyén érzelmekeket az ernyesztő hatások ellenében, a keresztyén haladást lényegileg úgy fogván fel, mint nemünknek felfelé, Isten felé mozgását. — Vezérelvünk: lélek az, mely megelevenit, azon lélek, mely az Isten fiában és a Szentlélek által közöltetett, s a hit és erkölcs örök okmányában a bibliában tette magát nyilvánvalóvá, s éltünk szabályozójává. — A magyar prot. egyház szétbontására célzó törekvéseket ellensúlyozni, az egyház javát pedig előmozdítani, szeretését ápolni: vallásos és hazafiui kötelességünknek tartjuk a szabadság, testvériség és józanhaladás elveinek megörzése mellett. Vallás, egyház és iskola ügyet érdeklő cikkek, értekezések, könyvismertetések, kül és belföldi szemle, alkotandják ezután is a lap fő rovatait.

A két ev. prot. egyház kebeléből szerencsések valánk 30 író, lelkész és tanfériui, szellemi támogatása felől ígéretet nyerni.

A magyar protestantismus s általában a keresztyénség igaz barátait tisztelettel kérjük fel e lap támogatására; előfizetési ára félévre 3 forint, mely szerkesztőhöz posta utalványon küldendő be. — A lap alakja, iránya, szelleme marad az eddigi, kívánván az Ur J. Krisztusnak, az anyaszentegyház láthatlan fejének ügyét tehetség szerint, de hűségesen továbbra is szolgálni.

Debreczenben, 1875. jun. 18.

Balogh Ferencz
hittanszaki tanár, felelős szerkesztő s kiadó.